

Medische zorgverleners in Geraardsbergen in de negentiende eeuw

deel 4

Freddy DE CHOU

In dit laatste deel over de Geraardsbergse zorgverleners in de negentiende eeuw focussen we op de vroedvrouwen, apothekers en drogisten.

Hoofdstuk 4: De overige zorgverleners

Vroedvrouwen

Tot het einde van de achttiende eeuw is de opleiding van een vroedvrouw een lokale aangelegenheid. Een kandidate gaat er een aantal jaren in de leer bij een erkende vroedvrouw en na aanvaarding door de pastoor en de magistraat kan zij in het dorp aan de slag. Pogingen van de gewestelijke overheden om de opleiding te verbeteren en te centraliseren kennen aanvankelijk wel succes, maar zijn geen permanent lot beschoren. In de Franse periode is verloskunde een leervak in de nieuwe openbare scholen voor geneeskunde, die worden opgericht in de hoofdplaatsen van de prefecturen. Een volgende stap is de oprichting van een volwaardige provinciale school voor vroedvrouwen (Gent, 1827).

Geraardsbergen

Marie Anne Deprez (Depres) (voor 1805-voor 1822), dochter van Joannes Baptist en van Maria Catharina Lespes, is afkomstig

van Bever. Zij huwt een eerste maal met Joseph Miller en een tweede maal met Jean Baptiste Marquignies. Op 5 oktober 1805 wordt haar diploma vroedvrouw erkend door de departementale administratie in Gent ⁽¹⁾. Ze woont dan in Geraardsbergen. In 1818 is zij er nog ingeschreven op de officiële Nederlandse erkenninglijst, later is er geen vermelding meer. 'Achterworasse' ⁽²⁾ Marie Anne Deprez overlijdt in Geraardsbergen op 72-jarige leeftijd op 28 januari 1829.

Rosalie (Rosalia) Battheus (1808-1849), dochter van gezondheidsofficier Paul François en van Maria Anna Van Droogenbroeck, wordt in Geraardsbergen geboren op 26 februari 1785 en overlijdt er op 64-jarige leeftijd op 15 juni 1849. In 1806 worden de burgerlijke hospitalen verplicht om ten minste één gediplomeerde vroedvrouw in dienst te hebben, wat in Geraardsbergen nog niet het geval is. Daarom wordt Rosalie op kosten van het hospitaal (78 frank voor de heenreis op 2 augustus 1807 en 300 frank kostschoolgeld per semester) naar Parijs gestuurd om zich te bekwamen in de befaamde vroedvrouwenschool *Hôpital de*

la Maternité ⁽³⁾. Ze haalt er het diploma op 12 oktober 1808 en keert terug met het grote werk van de Franse verloskundige Baudelocque als steun ⁽⁴⁾. Haar succes kent navolging bij haar zuster Theresia, die in 1808 voor het hospitaal van Dendermonde eveneens in Parijs verloskunde gaat studeren. Hoewel dit wel de bedoeling is van de Franse administratie, heeft Rosalie nooit een taak uitgeoefend als vroedvrouw in het burgerlijke hospitaal. Die taak blijft voorlopig voorbehouden aan de heelmeeester met dienst. Waarschijnlijk ligt de oorzaak bij een mislukte keizersnede op 22 juli 1808 bij de dochter van Catherine Uuttenhove. Nochtans wijst een dissectie van het slachtoffer, uitgevoerd in het hospitaal door heelmeeester Paul François Battheus onder toezicht van de dokters Adrien en Denis Joseph Delport en in aanwezigheid van vroedvrouw Rosalie Battheus en leerling-vroedvrouw Theresia Battheus, uit dat wegens de te kleine opening van het bekken van het meisje een keizersnede de enige mogelijkheid was en de operatie perfect was uitgevoerd ⁽⁵⁾. Rosalie trouwt in Geraardsbergen op 14 juli 1811 met Jacobus Wisbecq. Ze oefent naast haar private praktijk als vroedvrouw ook het beroep van

⁽¹⁾ RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, zie inventaris: G. DE VOS, *Inventaris der Handvesten van Onser Liever Vrouwen Gasthuys, Sinter Margrieten Begijnhof en s'Keizershof of Meisjesweezenhuis van Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1898, nrs. 1521, 1527 en 1544.

⁽²⁾ Geraardsbergse dialectvorm voor *achterwaarster* 'vroedvrouw, kraamvrouw, baker'. Uit het Middelnederlandse werkwoord *achterwaren* 'bewaren, beschermen, verzorgen'.

⁽³⁾ RA Gent, fonds Scheldedepartement, nr. 4788 en RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, register nr. 183.

⁽⁴⁾ RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, *op. cit.*, nr. 1537 en register nr. 183.

⁽⁵⁾ RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, *op. cit.*, nr. 1549.

Nous D'un tel port l'écrite en médecine
 Paul Battheux (chirurgien accoucheur)
 Rosalie Battheux sage-femme et
 Charles Battheux élève avant institué
 la section césarienne dans la fille
 de Catherine Uutenhove le 29 juillet
 1808 suite dans l'hôpital de la ville
 de Grammont pour prouver que les
 meilleurs secours ont été employés
 et quelle a été traitée suivant les
 principes de l'art au surplus que (était
 la section césarienne femme l'unique moyen
 pour sauver l'enfant et la mère ainsi
 qu'elle n'a été ni la section de l'intérieur
 ni de l'ignorance mais aux accidents
 survenus à la suite de l'opération pour
 la quelle on peut répondre d'ailleurs
 pour éviter tout murmure qu'on pourrait
 répandre nous avons procédé immédiatement
 après la mort de cette pauvre prière
 à la dissection du cadavre et en même
 temps pour montrer à l'univers entier
 nous avons déposé le bassin du cadavre
 de cette malheureuse femme l'unique preuve
 de la section césarienne par la difformité
 du bassin. C'est pourquoi nous adressons
 amicalement monsieur le médecin ainsi
 que monsieur le (chirurgien) de l'hospice
 civil de la même ville de Grammont pour

Verslag van het heelkundig onderzoek naar aanleiding van de mislukte keizersnede bij de dochter van Catherine Uutenhove (1808)

winkelierster uit.

Eulalie Brex (1851-1890), dochter van bakker Alexander en van Natalia De Pestere, is geboren in Geraardsbergen op 14 februari 1827 en overlijdt er ongehuwd op 63-jarige leeftijd op 30 november 1890. Ze behaalt het diploma vroedvrouw in de provinciale school in Gent op

5 oktober 1848 en begint in 1851 haar praktijk (die bijna 40 jaar zal duren). In 1857 woont ze nog bij haar ouders in de Steenwegstraat 36 (bovenste deel van de Steenstraat). Later heeft ze haar intrek genomen bij haar broer, zus, neef en nicht in de Nieuwstraat 17. In de jaren tachtig van de negentiende eeuw betreft ze een woning op de Markt.

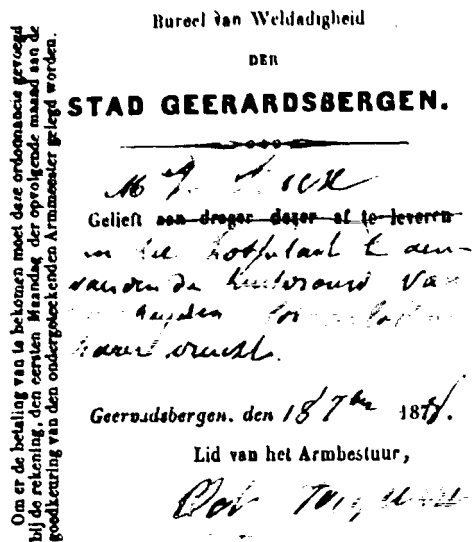
Juffrouw Brex is in de periode 1866-1890 de vaste vroedvrouw in het burgerlijke hospitaal. Voor het begeleiden van de kansarme moeders krijgt ze er per trimester een vergoeding van 75 frank ⁽⁶⁾. **Julienne (Juliana) Roelandt (1851-1857)**, behaalt aan de provinciale school voor verloskunde in Gent op 29 september 1847 haar diploma. Ze blijft in Geraardsbergen als vroedvrouw actief tot 1857.

Félicité Vandebossche (1858-1881), dochter van Joseph (Petrus Franciscus) en van Melanie De Vos, is geboren in Deftinge op 20 maart 1835. Ze studeert aan de provinciale school voor vroedkunde in Gent, waar ze haar diploma haalt op 16 oktober 1855. In 1860 woont ze met haar ouders in de Karmelietenstraat 20. Ze huwt Benoit Vanden Daele en het echtpaar vestigt zich in de Brugstraat, waar ze als vroedvrouw actief blijft tot maart 1881. Hierna verhuist ze naar Edingen. Ze overlijdt in Brussel op 54-jarige leeftijd op 15 februari 1890.

Marie Willems (1861-1900 en 1911-1918), dochter van Antonius en van Lucia De Temmerman, is geboren in Geraardsbergen op 23 februari 1842 en is er 75 jaar later overleden op 6 januari 1918. Zij woont met haar man Camillus De Mecheleer, met wie ze in Geraardsbergen op 31 maart 1875 gehuwd is, in de Buizemontstraat 65. Ze behaalt het diploma in Gent op 3 juli 1861 en zal meer dan een halve eeuw vroedvrouw zijn in haar geboortestad en in de periode 1901-1910 in Overboelare. Begin 1891 volgt ze haar collega Eulalie Brex op als vroedvrouw in het burgerlijke hospitaal. Ze krijgt hiervoor om de drie maanden een salaris van 50 frank.

Marie Bauwens (1869), dochter van Leonardus en van Christiana Van Heghe, is in Ophasselt geboren op 28 juli 1847. Ze trouwt in Geraardsbergen op 21 mei 1869 met fabriekarbeider Alphonsus

⁽⁶⁾ OCMW-archief, kas- en dagboek 1886-1893.

Vroedvrouw Eulalie Brex krijgt van Octave Stocquaert, lid van het ambestuur, de toelating voor een bevalling in het hospitaal (1878)

Vieuvalet. Marie behaalt de titel vroedvrouw in Gent op 3 oktober 1868. Ze is slechts één jaar actief in de stad.

Alida Theresia Gislina Herregodts (1893-1900), studeert voor vroedvrouw aan de provinciale school in Gent, waar ze haar diploma haalt op 26 september 1893. Ze vestigt zich in de stad en blijft haar beroep uitoefenen tot 1900.

Maria Oliefda De Turck (1901-1903): zie Onkerzele.

Goeferdinge

Cécile Bockstael (Boxstael) (1831-1834), dochter van Jan Baptist en van Marie Theresia De Rouck, wordt op 18 mei 1809 in Onkerzele geboren. Ze behaalt als één van de eerste afgestudeerden aan de provinciale school voor vroedkunde in Gent op 8 februari 1830 haar diploma van vroedvrouw en begint in 1831 een praktijk in Goeferdinge. Drie jaar later, ze is dan amper 24 jaar en nog ongehuwd, overlijdt ze daar.

Grimminge

Anne Françoise (Anna Francisca Vinantia) Bauwens (1871-1910),

dochter van Philippus Jacobus en van Barbara Vanden Eynde, wordt geboren in Grimminge op 25 december 1847 en overlijdt er op 11 april 1910. Ze huwt er op 23 juli 1873 met landbouwer Charles Louis Carion. Ze behaalt haar diploma van vroedvrouw in Gent op 12 oktober 1870 en oefent haar beroep uit in haar geboortedorp gedurende bijna veertig jaar.

Idegem

Maria Kindekens (1786-voor 1823). In 1785 en 1786 volgt ze lessen in vroedkunde in Gent bij professor Jacobs. Op 16 juli 1786 behaalt ze het volwaardige diploma vroedvrouw. Ze is nog actief in 1818, want ze wordt dan vermeld op de officiële erkenninglijst. In 1823 is er geen vermelding meer.

Marie Joanne Vlassenbroeck (1843-1884), dochter van bierhandelaar-herbergier Lambert en van Marie Theresia Van Droogenbroeck, wordt geboren in Idegem op 25 januari 1816. Ze trouwt er op 9 augustus 1843 met landbouwer Pieter Francis Groeninckx. Op 2 juli 1840 behaalt ze in Gent het diploma vroedvrouw en ze vestigt zich in haar geboortedorp. Ze oefent er haar beroep uit tot aan haar overlijden op 68-jarige leeftijd op kerstdag 1884. De laatste jaren van haar leven kan ze voor het uitoefenen van haar taak rekenen op de steun van haar gebrevetteerde dochter Reine.

Reine Adolphine (Regina Adolphina) Groeninckx (1881-1920), dochter van Pieter Francis en vroedvrouw Marie Joanne Vlassenbroeck, wordt in Idegem geboren op 23 december 1853 en overlijdt er op 81-jarige leeftijd op 12 februari 1935. Ze studeert vroedkunde in Gent, waar ze op 9 oktober 1877 haar diploma behaalt. Eerst vestigt ze zich in Haaltert, maar na haar huwelijk in Idegem op 14 januari 1880 met smid Augustinus Van Daele keert ze naar haar geboortedorp terug, waar ze eerst haar moeder bijstaat.

Reine Adolphine wordt bij haar overlijden nog steeds als vroedvrouw vermeld. Nochtans wordt ze sinds 1921 op de officiële erkenninglijst als vroedvrouw op rust genoteerd. We stellen in elk geval vast dat moeder Marie Jeanne en dochter Reine Adolphine samen gedurende tachtig jaar tientallen kindjes in Idegem hebben helpen ter wereld brengen.

Onkerzele

Anne (Anna Maria) De Thaye (1838-1847), dochter van Jan Baptist en van Catharina Van Muylem, is geboren in Onkerzele op 3 juli 1800. Ze behaalt in Gent op 17 april 1837 het diploma vroedvrouw en oefent dit daarna uit in haar geboortedorp. Na haar huwelijk in Onkerzele op 30 juni 1847 met dagloner Franciscus De Mulder verhuist ze met hem mee naar Schendelbeke. Daar blijft ze vroedvrouw tot haar dood op 60-jarige leeftijd op 22 juni 1861.

Maria Oliefda De Turck (1896-1900), dochter van Karel Lodewijk en van Sophia Hellebos, is geboren in Onkerzele op 14 september 1869. Ze trouwt er op 22 juli 1896 met hulponderwijzer Richard Deripaincel uit Halle (geboren in Wambeek). Ze behaalt het diploma vroedkunde aan de provinciale school in Gent op 24 september 1895. Maria Oliefda vestigt zich eerst in haar geboortedorp, waar ze actief blijft tot 1900. Vanaf 1901 woont het gezin Deripaincel-De Turck in Geraardsbergen, waar ze haar beroep uitoefent tot 1903. Daarna vinden we haar als vroedvrouw terug op de Plaats in Viane. Waarschijnlijk volgt ze haar man die er eerst onderwijzer en later hoofdonderwijzer is. Hoewel ze sinds 1925 als niet meer praktiserend op de lijst staat, vinden we haar nog in Viane als vroedvrouw te boek bij het overlijden van haar man op 27 oktober 1926. Maria Oliefda heeft dus op de drie locaties samen bijna dertig jaar haar beroep uitgeoefend.

Ophasselt

Mathilde Pennewaert (1876-1907), dochter van veldwachter Fredericus en van Anastasia Van Muylem, is geboren in Ophasselt op 28 april 1854. Ze studeert als vroedvrouw af in Gent op 6 oktober 1875 en start haar beroep in haar geboortedorp. Ze trouwt er op 21 februari 1877 met landbouwer Desiderius De Henau. 1907 is het laatste jaar dat ze werkzaam is in Ophasselt.

Overboelare

Marie Thérèse Perreman (1831-1880), dochter van landbouwer Joseph en van Joanna Catharina Kindekens, is geboren in Overboelare op 25 januari 1809. Ze overlijdt er op 71-jarige leeftijd op 11 september 1880. Op 10 februari 1831 huwt ze in haar geboortedorp met landbouwer Stephanus Boxstael uit Onkerzele. Ze heeft dan pas op 8 februari 1830 aan de provinciale school in Gent het brevet vroedvrouw behaald. Gedurende bijna een halve eeuw zal ze op de Groteweg en omgeving de helpende hand reiken bij geboorten.

Maria Hortensia Van Wijmeersch (1892-1933), dochter van Leonardus en van Monika Bernaert, wordt in Overboelare op 23 juli 1867 geboren. Ze behaalt in Gent op 29 september 1891 haar diploma vroedvrouw. Ze baat samen met haar echtgenoot Cyrille Vidts, met wie ze huwt in Overboelare op 14 mei 1893, een boerderij uit op de Groteweg. Daarnaast blijft ze vroedvrouw tot haar overlijden op 65-jarige leeftijd op 9 maart 1933.

Marie Leontine Vanderhoeven (1900-1903): zie Zarlardinghe.

Marie Willems (1901-1910): zie Geraardsbergen.

Schendelbeke

Sophie (Sophia) Van Lil (1835-1871), dochter van maire Jean François en van Maria Josepha Haelterman, is geboren in

Schendelbeke op 26 februari 1811 en overlijdt er op 60-jarige leeftijd op 8 november 1871. Ze trouwt in haar geboortedorp op 12 mei 1841 met landbouwer Jan Frans Van Trimpont uit Zarlardinghe. Ze behaalt in Gent op 7 april 1834 het diploma vroedvrouw en oefent gedurende meer dan 35 jaar dit beroep uit in haar geboortedorp. **Anne (Anna Maria) De Thaye (1848-1861)**: zie Onkerzele.

Viane

Catharina De Bruyne (1784-1836), dochter van Antonius en van Joanna Catharina Mahaudens, is geboren in Viane en er ook overleden op 80-jarige leeftijd op 24 maart 1836. Ze trouwt in Viane op 3 mei 1784 met Pieter Vanden Neucker en het echtpaar verblijft er in de Kouterstraat. We weten al dat ze in Gent bij professor Jacobs de cursus vroedkunde volgt en er op 14 februari 1784 het getuigschrift van vroedvrouw behaalt. Gedurende meer dan vijftig jaar blijft ze in haar geboortedorp de zwangere vrouwen bijstaan bij de geboorte van hun kindje.

Francisca (Marie Françoise) Claus (1831-1885), dochter van Jacobus en van Maria Theresia Limbourg, is geboren in Viane op 1 mei 1809 en overlijdt er op 76-jarige leeftijd op 19 augustus 1885. Ze studeert in Gent als vroedvrouw af op 28 september 1830 en vestigt zich in haar geboortedorp. Ze trouwt in Viane op 14 april 1839 met landbouwer Franciscus Mattens. Het echtpaar gaat wonen op de wijk Klein Frankrijk. Ook zij zal gedurende meer dan een halve eeuw de geboorten in Viane en omgeving begeleiden.

Rosalie (Rosalia) De Mecheleer (1842-1845), dochter van landbouwer Joseph en van Maria Theresia Sirjacobs, is geboren in Viane op 23 oktober 1820. Ze behaalt in Gent op 2 augustus 1841 het diploma vroedvrouw, maar oefent in Viane haar beroep slechts

een drietal jaren uit.

Victorina De Handschutter (1892-1927), is een dochter van Petrus en van Rosalia Vandercammen. Ze is in Viane geboren op 16 april 1872. Na haar huwelijk in Viane op 9 februari 1898 met Emile Ghislenus Laurentius Van Droogenbroeck vestigt het echtpaar zich op de Plaats, waar ze het beroep van vroedvrouw uitoefent. Dit mag ze omdat ze in Gent op 27 september 1892 het diploma vroedvrouw behaald. Ze praktiseert er gedurende 35 jaar tot haar overlijden op 11 juni 1927. **Maria Oliefda De Turck (1904-na 1926)**: zie Onkerzele.

Zarlardinghe

Blondia (Blondine) Soetens (1851-1901), dochter van Jacobus en van Josepha Lefebvre, is geboren in Zarlardinghe op 3 mei 1821 en overlijdt er op 80-jarige leeftijd op 21 oktober 1901. Ze huwt in haar geboortedorp op 20 mei 1851 met 'kloefkapper' Petrus De Waele uit Everbeek en het echtpaar neemt zijn intrek in hun woning in de Brouwierstraat. Haar diploma van vroedvrouw behaalt ze in Gent op 17 oktober 1849. Blondia blijft gedurende meer dan een halve eeuw zwangere vrouwen in Zarlardinghe en omgeving bijstaan bij de bevalling.

Marie Leontine Vanderhoeven (1893-1899 en 1904-1944), dochter van veldwachter Franciscus en van Leonie Van Trimpont, is geboren in Zarlardinghe op 29 januari 1869 en overlijdt er op 75-jarige leeftijd op 24 december 1944. Ze huwt in Overboelare op 15 april 1896 met landbouwer Joannes Baptist François. Ze studeert in Gent, waar ze op 26 september 1893 het diploma vroedvrouw verwerft. Aanvankelijk oefent ze haar beroep uit in haar geboortedorp, maar in 1900 verhuist het echtpaar François-Vanderhoeven naar Overboelare. In 1904 keert het gezin echter terug naar Zarlardinghe, wijk Gelembeke.

Aantal vroedvrouwen

	1823	1830	1840	1850	1860	1870	1880	1890	1900
District Gent –Eeklo	50	63	76	86	84	88	102	89	93
o.a. Gent	1	3	5	6	13	11	15	16	17
Deinze	1	2	3	2	2	1	2	2	2
Eeklo	2	3	1	2	1	1	2	1	2
District Aalst	12	18	20	35	35	33	40	34	47
Aalst	2	3	4	2	3	3	3	3	4
	1	1	1	2	2	3	3	2	1
Geraardsbergen	1	1	1	1	0	1	1	1	1
Ninove									
	12	16	24	18	20	27	26	21	26
District Dendermonde	0	0	3	2	2	5	4	3	3
Dendermonde	0	1	2	2	2	2	2	4	2
Wetteren	3	4	4	2	2	3	2	1	3
Zelee	14	15	21	31	28	30	29	28	31
	1	2	1	3	3	3	3	3	3
District Oudenaarde	2	4	5	4	4	3	4	4	5
Oudenaarde									
Ronse	18	18	24	26	28	27	23	26	29
	4	3	3	3	3	5	5	3	2
District Sint-Niklaas	3	2	3	3	3	3	2	3	3
Sint-Niklaas	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Lokeren									
Temse	104	130	165	196	195	205	220	198	226
Oost-Vlaanderen									

Het aantal vroedvrouwen is in de loop van de negentiende eeuw meer dan verdubbeld. Dat gebeurt vooral op het platteland, want in de steden ondervinden ze grote concurrentie van de heelmeesters, vroedmeesters en dokters. Alleen in steden met een materniteit in het hospitaal kunnen ze zich handhaven.

In totaal is Marie Leontine meer dan een halve eeuw vroedvrouw in haar geboortedorp en de aanpalende wijken in Overboelare.

Het aantal vroedvrouwen is in de loop van de negentiende eeuw meer dan verdubbeld. Dat gebeurt vooral op het platteland, want in de steden ondervinden ze grote concurrentie van de heelmeesters, vroedmeesters en dokters. Alleen in steden met een materniteit in het hospitaal kunnen ze zich handhaven.

Apothekers

In de achttiende eeuw zien we in de steden de apothecarissen evolueren van ambachtslieden tot volwaardige medische zorgverleners. In de Franse periode wordt hun opleiding gegeven in de nieuwe school voor geneeskunde, heelkunde en farmacie. Pas in 1849 krijgen de universiteiten officieel de

mogelijkheid een farmaceutische faculteit in te richten.

Geraardsbergen

Charles (Carolus Josephus) Morren (1767-voor 1804), zoon van Carolus en van Barbara Van Someren, is afkomstig van Brussel. Op 4 augustus 1767 trouwt hij in Geraardsbergen met Maria Jacoba Rens. Hij vestigt zich dan, na borgstelling van zijn schoonvader Jean Francois Rens, als apothecaris in de stad. Sinds 'het plakkaat' van 24 oktober 1750 wordt immers een borg van elke nieuwe inwoner in de stad geëist (?). Blijkbaar doet Charles goede zaken, want bij akte verleden voor de schepenen van Geraardsbergen leent hij op 9 oktober 1782 aan Joannes Reyns, een verre verwant van zijn echtgenote, 1500 gulden en 7 stuivers (?). In 1796 woont het echtpaar Morren-

Rens in de Grotestraat, samen met vijf minderjarige kinderen. In 1797 verneemt hij dat het burgerlijke hospitaal een farmacie wil openen. Hij vraagt er de bediening van. Tevergeefs, de betrekking wordt aan collega Charles Van Lul toegekend (?). In 1818 komt hij niet voor op de officiële erkenninglijst, hij is dan immers 82 jaar en is met zijn farmacie gestopt. Hij overlijdt in Geraardsbergen op 95-jarige leeftijd op 14 mei 1831.

Henry Louis (Henricus Ludovicus) Opdendries (ca 1773-1803), is in 1796 48 jaar en verblijft sinds 1773 in de stad. Hij is apothecaris en woont in de Brugstraat, samen met zijn echtgenote Maria Claessens en zes kinderen. Op 13 juli 1803 laat hij zich als 'médecin' erkennen door de onderprefectuur in Gent. Hoewel hij geregistreerd wordt onder Geraardsbergen, verblijft hij dan al in Eeklo.

Philippe Joseph (Philippus Josephus) Walckiers (ca 1775-1815), zoon van Henry en van Marie Josepha Carton, is afkomstig van Lessen. In 1796 is hij apothecaris op de Markt en woont er samen met zijn echtgenote Catharine Nicolas en vijf kinderen. Hij is dan 45 jaar en verblijft sinds 1775 in de stad. Op 3 oktober 1805 behaalt hij het diploma apotheker voor de medische jury in Gent. Hij overlijdt in de Vredestraat op 25 september 1815.

Jean Laurent (Joannes Baptist Laurentius) Callebaut (voor 1796-1833), zoon van Egidius en van Ludovica Francisca Van Hoorde, is geboren in Geraardsbergen en overlijdt er op 19 januari 1839. Hij huwt Bernardina Marckx en samen nemen ze hun intrek in de Schoolstraat (Penitentenstraat). In 1796 is hij apothecaris en 40 jaar. Het echtpaar heeft dan zes kinderen en wordt bijgestaan door de inwonende dienstmeid Catherine Hergots. Op 2 oktober 1805 behaalt hij

(?) J.-L. RENS, *Stamboom van de familie Rens uit Geraardsbergen, Geraardsbergen, 1971*, p. 61.

(?) J.-L. RENS, *op. cit.*, p. 16.

(?) RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, *op. cit.*, nr. 1274.

60bis

Nieuw

Vier

Comparante voor

Desseunders heer griffier der stad te
 Geraardsbergen ja personeel Dr. hien
 Johannes Schyns. Meest. d'it. Schepenen
 der stad welken Comparant heeft
 verstaert. In hij D'it. mit desin sigls
 te stellen. Constitueeren als seffer
 J. D'inghe over sijnen. Schou. lanc
 J. Charles ja sijnen. Schou. lanc
 Prinuen dese stad in künelijck met
 j'ff. elbarie. Meest. tot. Cur. Curantie
 van ja. van handert te dij. sigls. gils
 Cuisant. ter. Cuisen van. que. Domiville
 J. Wra. ste. Die. Den. d'oren. s. morren
 Prinuen dese stad. heeft. ghenomen
 dit. jn. chet. volge. hanc. maj. placcaet
 van. 24. d'ed. 1760. ter. Constitue. te
 jndem. tijt. van. ghenomen. sijn. d'oren
 Desse. stad. wa. chet. bij. sijn. mit. desin.
 sijn. sijn. per. sijn. sijn. sijn. sijn.
 Jn. d'ed. d'ed. d'ed. d'ed. d'ed. d'ed.
 ten. Welken. sijn. ter. bij. sijn. d'ed.
 Meest. sijn. mit. gij. sijn. d'ed. Desse.
 23. d'ed. 1767

J. F. Rens
 Meest.

Jean Francois Rens stelt zich borg voor zijn schoonzoon apothecaris Charles Morren om in de stad te kunnen verblijven (1767)

voor de medische jury in Gent het diploma apotheker. In 1817 krijgt apotheker Jean Laurent, net als alle Oost-Vlaamse collega's, de

medische inspectie over de vloer. In het verslag van de provinciale medische commissie aan de gouverneur die hierop volgt, staat

dat de apotheek van Callebaut die naam onwaardig is en onmiddellijk zou moeten worden gesloten⁽¹⁰⁾. Zover zal het niet komen, want volgens het bevolkingsregister van 1830 woont het gezin Callebaut-Marckx met nog twee kinderen in de apotheek in de Brugstraat. Jean Vleys (voor 1796-voor 1803), woont sinds 1768 in de stad. In 1796 is deze apothecaris 39 jaar. Hij woont dan in de Brugstraat met zijn echtgenote Marie De Backer, haar zuster Anne en de dienstmeid Thérèse Papier. In 1803 en 1808 wordt geen apotheker Jean Vleisch meer vermeld door de Franse administratie.

Francis (Franciscus) Van Der Mijsbrugge (voor 1796-na 1805), is in 1796 40 jaar en apothecaris in de Pensstrate (Vredestraat). Hij woont er samen met zijn twee zusters Anna en Elisabeth. Op 3 oktober 1805 slaagt hij voor de medische jury in Gent in het erkenningsexamen en hij wordt officieel apotheker.

Pierre (Petrus) Bijl (voor 1796-1818), woont met zijn echtgenote Catherina Van Hasselt in de Brugstraat. In 1796 is hij 28 jaar en apothecaris. Op 3 oktober 1805 behaalt hij in Gent voor de medische jury het officiële apothekerdiploma. Volgens het inspectieverslag van de medische commissie biedt de apotheek van Bijl in 1817 een gebrekkige indruk, maar moet niet gesloten worden. Enige tijd later verhuist hij wel naar Ninove.

Charles (Carolus Jacobus) Van Lul (ook Van Lil) (voor 1797-1810), zoon van Philippus en van Carolina Janssens, stoffenhandelaars 'In den Visch' in de Brugstraat, is geboren in Geraardsbergen op 16 april 1753 en overlijdt er in de Rue de la Constitution (Karmelietenstraat) op 22 november 1810. Hij trouwt op 20 april 1784 met Catherina De Backer⁽¹¹⁾.

⁽¹⁰⁾ RA Gent, Hollands fonds, nr. 0077/11. Volgens dit verslag van de provinciale medische commissie zijn er in de provincie veel te veel apotheken. In Geraardsbergen worden zes apotheken geïnspecteerd. Twee zouden voor de stad moeten volstaan. Naast de vijf apotheken die in ons overzicht voorkomen, is de zesde zaak deze van een zekere Page, een jongeman van twintig jaar die zonder diploma een apotheek uitbaat. Waarschijnlijk werd deze uitbating gesloten en is dat de reden waarom we er in latere documenten geen spoor meer van terugvinden.

⁽¹¹⁾ A. VAN LUL, Oude geslachten uit het Land van Aalst: VAN LUL, in Het Land van Aalst, 1962 (5), p. 241-243.

Charles Van Lul wordt in 1797 de eerste apothecaris van het burgerlijke hospitaal. In 1799 blijkt hij ook in het weldadigheidsbureau in dienst te zijn. Hij krijgt voor beide functies samen een vergoeding van 5 pond en 11 stuivers ⁽¹²⁾. Op 3 oktober 1805 laat hij door de medische jury in Gent officieel zijn apothekerdiploma verifiëren. Sindsdien houdt hij zich nog enkel bezig met zijn private apotheek en hij laat het beheer van de hospitaalapotheek over aan zijn halfbroer Egidius.

Egidius (Gillis Rochus) Van Lul (1805-1820), zoon van Philippus en van Magdalena Lercangée, is geboren in Geraardsbergen op 11 november 1745 en overlijdt er op 26 juni 1820. Hij trouwt op 4 juli 1773 met Joanna Catharina Moens. De oudere halfbroer van Charles is helemaal geen apotheker, maar een lakenhandelaar. In de periode 1799-1817 is hij lid van de bestuurscommissie van het hospitaal en wordt hierdoor in 1805 belast met het toezicht op en het beheer van de apotheek van het hospitaal en van het Weldadigheidsbureau. Hij ontvangt hiervoor van beide instellingen een vergoeding van 50 frank per trimester. Bovendien mag hij in het hospitaal alle medicamenten leveren ⁽¹³⁾. Deze haalt hij waarschijnlijk bij Charles, en na diens overlijden bij apotheker Maximilien Delfosse in Brussel ⁽¹⁴⁾. In 1813 merkt de Franse administratie terecht op dat er geen officiële akte van aanstelling bestaat, maar dat hij de plaats heeft ingenomen van zijn vader. Hier wordt verkeerdelijk zijn halfbroer Charles bedoeld. Egidius komt uiteraard niet voor op de officiële erkenninglijst in 1818.

Heel even moet hij begin 1819 de plaats ruimen voor een effectieve apotheker, Charles Antoine Morren, maar hij keert na een paar maanden terug als beheerder en leverancier van de apotheek ⁽¹⁵⁾.

Pierre (Petrus Joannes) Van Lul (ook Van Lil) (voor 1805-1814), zoon van Petrus en van Isabella Petronella Schauther, is geboren in Geraardsbergen op 5 december 1772 en er overleden 41-jarige leeftijd op 23 april 1814. Hij is een neef van Charles en Egidius. Zijn vader is winkelier in de Ham (Karmelietenstraat) en zijn moeder drogist ⁽¹⁶⁾. 'Apothecaris' Petrus Joannes trouwt in Geraardsbergen op 18 juni 1801 met Maria Antonia De Neve. Het echtpaar vestigt zich eveneens in de Ham, waar hij de drogisterij en kruidenwinkel van zijn overleden ouders uitbaat. Pierre Van Lul slaagt er waarschijnlijk niet in om zich door de Franse administratie als apotheker te laten erkennen. Staat hij bij de aangifte van zijn twee oudste kinderen in 1802 en 1803 nog geregistreerd als apothecaris, bij die van zijn twee jongste kinderen in 1806 en 1807 is zijn beroep herborist.

Charles Antoine Morren (ca 1804-1828), zoon van apotheker Carolus Josephus en van Maria Jacoba Rens, overlijdt ongehuwd in zijn geboortestad Geraardsbergen, 58 jaar oud, op 5 juni 1828. Hij woont er in de Denderstraat.

Op 14 september 1804 laat hij zijn diploma van apotheker officieel verifiëren door de Franse administratie in Gent. In het inspectieverslag van 1817 wordt de apotheek van Charles Morren niet vermeld. Ze voldoet blijkbaar als enige in de stad aan alle verplichtingen. Begin 1819 doet

hij even dienst als apotheker in het hospitaal. Voor iets meer dan twee maanden dienst krijgt hij 41,15 gulden.

Jacques (Jacobus Josephus) Vanden Herreweghen (1805-1840), zoon van Adrianus en van Maria Catharina De Backer, is 67 jaar bij zijn overlijden in zijn geboortestad op 16 januari 1840. Hij behaalt in Gent op 2 oktober 1805 het diploma apotheker. Jacques trouwt Theresia Baudewijn uit Opbrakel.

Het inspectieverslag van 1817 is niet mals voor de apotheek 'Van Herreweghe'. De uitrusting is zeer gebrekkig en er worden zulke slechte medicamenten aangeboden, dat de commissie de gouverneur smeekt de zaak te sluiten ⁽¹⁷⁾. Ook hier zal het tot geen sluiting komen, want in 1830 woont het echtpaar met hun 25-jarige zoon Francis in de apotheek op de Markt (thans nummer 8). Deze laatste zal zelfs na het overlijden van zijn vader de apotheek overnemen. Een andere zoon, Adriaan, studeert in 1830 voor heelmeester in Gent.

Louis Joseph Walraevens (1804), behaalt op 15 september 1804 voor de medische jury in Gent het apothekerdiploma. Hij staat slechts één jaar ingeschreven in Geraardsbergen.

Charles (Carolus) De Spiegeleer (1821-1836). In 1817 geeft hij zich (waarschijnlijk) op een onwettige manier uit voor drogist. Mogelijk wordt dan gevolg gegeven aan de suggestie van de medische inspectie om de zaak te sluiten en gaat Charles studeren om zich in orde te stellen met de wetgeving. Hij behaalt het apothekerdiploma aan de medische school in Gent op 6 september 1820. Onmiddellijk hierop wordt hij apotheker in het hospitaal. In 1820 levert hij voor 370

⁽¹²⁾ RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, *op. cit.*, register 180.

⁽¹³⁾ RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, register 183.

⁽¹⁴⁾ RA Ronse, fonds Hedendaagsarchief, *op. cit.*, nr. 1305.

⁽¹⁵⁾ RA Ronse, fonds Hedendaagsarchief, *op. cit.*, nr. register 226. In 1820 levert hij nog voor 98,67 gulden medicamenten.

⁽¹⁶⁾ A. VAN LUL., *op. cit.*, p.243.

⁽¹⁷⁾ RA Gent, f Hollands fonds, nr. 0077/11.

La Pharmacie de Mre Ogy,
 fruit du Désistement - celle de Mre Van herresteghe
 établie dans la même ville était plus inférieure
 encore, et présentait de si méchantes Drogues, que
 nous priions V^{otre} Excellence de vouloir agir sur ce
 dernier comme sur M^{re} la Pharmacie de Wetren.

La Pharmacie de Callebant aussi est
 dénommée, ne mérite pas de nom et doit être
 supprimée comme étant nuisible à la Société.

Il y a encore à Geraardsbergen deux autres
 Pharmacies. L'une tenue par Mre Page, un jeune
 homme de vingt ans et qui n'a pas fait et n'a
 pas le droit de faire son Examen. L'autre tenue par

un nommé, Spiegelier qui se dit Drogiste et
 veut aussi se soustraire à la censure des Loix.

Inspectieverslag van de provinciale medische commissie over de
 toestand in de Geraardsbergse apotheken (1817)

gulden en in 1821 voor 340 gulden
 medicamenten aan de instelling.
 Hij krijgt echter geen bijkomende
 vergoeding zoals zijn voorganger
 Egide Van Lul⁽¹⁸⁾. Op 31 december
 1821 komt de beheerscommissie
 echter tot het besluit dat de
 uitbating van de apotheek veel te
 wensen overlaat. Zo zouden er te
 weinig medicamenten aanwezig
 zijn en is bovendien hun kwaliteit
 ondermaats. Hij krijgt om die reden
 ontslag en moet de sleutel van de
 farmacie onmiddellijk inleveren⁽¹⁹⁾.
 Voorlopig zal hij worden vervangen
 door de econome van het hospitaal
 Marie De Roy, die zal werken
 onder het waakzaam oog van de
 hospitaaldokter.
 Volgens het bevolkingsregister
 van 1830 is Charles De Spiegeleer

apotheker in Nieuwbrugge
 (wordt hier Nieuwstraat of
 Tusschenbrugghen, een deel van de
 Grotestraat bedoeld?). Hij verblijft
 er samen met zijn echtgenote
 Idalphe Becq (afkomstig van
 Ogy). Hij blijft in Geraardsbergen
 werkzaam tot 1836.
**Jan (Joannes) Walckiers (1822-
 1849)**, zoon van apotheker Philippe
 Joseph en van Catharina Nicolas,
 wordt op 1 januari 1822 voor één
 jaar 'hulpapotheker' op proef
 in het hospitaal. Hij moet er de
 econome bijstaan die de taak
 heeft overgenomen van Charles
 De Spiegeleer. Hij krijgt hiervoor
 een jaarsalaris van 109,50 gulden.
 Het jaar daarop wordt hij volledig
 belast met het beheer van de
 hospitaalapotheek en de levering

van medicamenten⁽²⁰⁾. Hij krijgt
 nu 142 gulden per jaar. Blijkbaar
 moet ook hij om in de apotheek te
 werken over geen officieel brevet
 beschikken en is de praktijk als
 jonge man in de zaak van zijn vader
 voldoende voor die functie. In elk
 geval blijft hij er gedurende meer
 dan 26 jaar voltijds werken. In 1833
 bedraagt zijn jaarwedde 400 frank,
 die in 1839 wordt verhoogd tot 500
 frank⁽²¹⁾.

Op 19 juli 1848 wordt hij wegens
 'zijn slechte zedelijke staat'
 ontslagen en voorlopig vervangen
 door Désiré Vander Casseyen⁽²²⁾.
 Zijn echtgenote Joanna Catharina
 Cromphout wordt voor de goede
 diensten van haar man de keus
 aangeboden tussen een pensioen
 of een verblijf van Jan bij de
 oudjes. Blijkbaar gaat ze in op
 het laatste voorstel, want op
 18 augustus stelt de raad voor
 hem toch te verwijderen⁽²³⁾. Hij
 overlijdt op 16 maart 1849 in het
 'zinneloos gesticht' in Zwijveke-
 Dendermonde.

**Désiré (Desider) Vander
 Casseyen (1848-1857)**, zoon van
 kleermaker Franciscus en van
 Magdalena Pevenage, is geboren
 in Geraardsbergen op 7 mei 1816.
 Ook Désiré bezit geen officieel
 apothekerdiploma. Hoewel hij
 aanvankelijk slechts voorlopig de
 plaats inneemt van Jan Walckiers,
 blijft hij 'apotheker' tot november
 1857. Hij geniet hiervoor een
 jaarwedde van 500 frank, die vanaf
 1 januari 1855 wordt verhoogd tot
 600 frank. Bovendien wordt hem
 een bediende T. Bijl ter beschikking
 gesteld. Deze heeft in 1855 een
 jaarwedde van 120 frank en in 1857
 van 140 frank. Zijn 'geneeswaren',
 waaronder ook bloedzuigers,
 koopt hij aan bij apotheker Désiré
 Wittinck in Geraardsbergen, de
 weduwe De Paepe in Gent en

⁽¹⁸⁾ RA Ronse, fonds Hedendaagsarchief, o.c., registers 226-227.

⁽¹⁹⁾ RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, o.c., nr. 1784a.

⁽²⁰⁾ RA Ronse, fonds Hedendaagsarchief, o.c., registers 228-234. Hij levert bijvoorbeeld in 1824 voor 340,12 gulden en in 1829 voor 1324,07 gulden medicamenten.

⁽²¹⁾ RA Ronse, fonds Oud Hospitaalarchief, o.c., register 214 bis.

⁽²²⁾ Idem.

⁽²³⁾ Idem.

de firma De Keyn-Herremans in Brussel.

Adriaan (Adrien) Neybergh (gezegd Roelandt) (1823-1844), zoon van Maria Anna Neybergh, is op 1 december 1798 geboren in Geraardsbergen. Heelmeester Paul Francois Battheus en dokter Adrien Delpont begeleiden de bevalling. Hij wordt in Gent op 23 mei 1821 apotheker en vestigt zich kort hierna in zijn geboortestad. Hij trouwt met Rosalia Van Lil, de zuster van vroedvrouw Sophia uit Schendelbeke. Volgens het bevolkingsregister woont in 1830 'artsenijmenger' Neybergh met zijn echtgenote en drie kinderen en een dienstmeid in de Vredestraat. Daar overlijdt hij op 45-jarige leeftijd op 24 januari 1844.

Désiré (Desiderius) Wittinck (1830-1873), zoon van Jacobus en van Barbara Van Herzele, is geboren in Zottegem op 28 maart 1803. Hij studeert af in Gent op 26 juni 1829 en komt onmiddellijk in Geraardsbergen wonen. Hij trouwt er op 24 april 1832 met Joanna Celestina Vander Casseyen en het gezin vestigt zich in de Grotestraat 165. In 1857 woont het gezin met zes kinderen in de Grotestraat 16. Eind 1857 neemt hij de apotheek in het hospitaal over van zijn schoonbroer Désiré Vander Casseyen. Het hospitaalbestuur betaalt hem hiervoor jaarlijks een wedde van 500 frank en bovendien mag hij zoals voorheen 'geneeswaren' blijven leveren. De hulp van zijn zoon Modeste, die in 1865 als apotheker afstudeert, in de apotheek in de Grotestraat zal dan ook zeer welkom zijn geweest. Désiré Wittinck overlijdt er op 70-jarige leeftijd op 21 november 1873.

Jean (Joannes) De Clercq (1833-1838), zoon van Joannes Baptist en van Maria Coleta Lefebvre, is op 11 januari 1806 in Zarlardinghe geboren. Hij behaalt in Gent op 3 november 1832 het apothekersdiploma en vestigt zich in de Oudenbergstad.

Hij overlijdt er ongehuwd, amper 32 jaar oud, op 7 november 1838.

François (Franciscus Gislenus) Vanden Herreweghen (1841-1855), zoon van apotheker Jacobus Josephus en van Theresia Baudewijn, is geboren in Geraardsbergen op 13 april 1805 en overlijdt er op 50-jarige leeftijd op 15 mei 1855. Hij studeert in Gent af op 1 juli 1840 en neemt onmiddellijk de zaak op de Markt 6 via zijn moeder van zijn pas overleden vader over. Hij huwt in Geraardsbergen op 18 april 1847 met Eleonora Droesbeke uit Nederboelare. Na zijn overlijden wordt zijn zaak overgenomen door apotheker Désiré Pieraert.

Adrien De Smet (1843-1849) promoveert in Gent op 16 oktober 1841 tot apotheker. Hij oefent slechts een zestal jaren zijn beroep uit in Geraardsbergen.

Joseph Guillaume De Gottal (1851) studeert als één van de eerste universitaire apothekers af in Brussel op 29 december 1849. Hij verblijft slechts één jaar in de Oudenbergstad.

Jean (ook François) (Joannes Franciscus) De Vlaminck (1853-1885), zoon van zadelmaker Joannes en Marie Josina Cobbaert, is in Geraardsbergen geboren op 13 maart 1824. Hij promoveert op 3 mei 1851 als eerste Geraardsbergenaar tot wetenschappelijk gegraduateerd apotheker aan de rijksuniversiteit in Gent. In 1857 en 1870 woont hij ongehuwd met één dienstbode in de Vredestraat 12. Hij trouwt in Geraardsbergen op 22 oktober 1880 met Berlindis Scheirlinck uit Nederhasselt. Apotheker De Vlaminck overlijdt in Geraardsbergen op 61-jarige leeftijd op 8 september 1885.

Isidore (Isidor) Callebaut (1855-1889), zoon van brouwer Louis François en Rosalie Laneau, is in Geraardsbergen geboren op 13 maart 1813. Hij behaalt op

31 augustus 1852 het nieuwe wetenschappelijk gegraduateerde diploma apotheker aan de vrije universiteit in Brussel. In 1857 woont hij ongehuwd in de Grotestraat 44. Hij oefent tot 1889 zijn beroep effectief uit. Nochtans wordt hij daarna in 1890 nog voorzitter van de lokale medische commissie.

Désiré (Franciscus Desiderius) Pieraert (1857-1892), zoon van Joannes en van Catharina Bijl, is geboren in Geraardsbergen op 2 november 1830 en er op 70-jarige leeftijd op 12 januari 1901 overleden. Hij studeert aan de rijksuniversiteit in Gent en verwerft er de titel apotheker op 2 mei 1855. Hij huwt een eerste maal met Clothilda Van Den Dooren uit Nederbrakel. Het gezin Pieraert-Van Den Dooren woont in 1857 op de Markt 6 in de apotheek die hij overnam van François Vanden Herreweghe. Na het overlijden van zijn echtgenote Clothilda op 27-jarige leeftijd op 21 oktober 1859 hertrouwt hij met Camilla Van Den Dooren (eveneens uit Nederbrakel). Dit gezin vestigt zich in de Vredestraat 33. Apotheker Pieraert is in 1881 medestichtend lid van de plaatselijke medische commissie en blijft hiervan lid tot aan zijn dood in 1901. Op 5 oktober 1882 wordt hij benoemd tot 'apotheker', eigenlijk vaste leverancier van medicamenten, van het burgerlijke hospitaal⁽²⁴⁾. Hij blijft zijn apotheek uitbaten tot 1892. Ook hierna laat hij zich nog jaarlijks als apotheker registreren zonder te praktiseren.

Naast zijn farmaceutische praktijk is Désiré Pieraert actief op diverse terreinen van het sociale leven. In 1876 wordt hij katholiek gemeenteraadslid en hij blijft dit tot 1895, het jaar waarin hij niet meer gekozen wordt. Hij is lid van de raden van bestuur van de tekenacademie, de burgerlijke godshuizen en de nijverheidsschool. **Modeste (Modestus Joannes Franciscus) Wittinck** (1865-1881),

⁽²⁴⁾ RA Ronse, fonds Hedendaagsarchief, o.c., nr. 1512. Volgens het kas- en dagboek levert hij in de periode 1886-1890 gemiddeld voor 1763 frank medicamenten aan het hospitaal.

Factuurhoofding van de apotheek Emile Vandendaelen (1887)

zoon van apotheker Désiré en van Joanna Célestina Vande Casseyen, wordt in Geraardsbergen geboren op 11 maart 1835. Hij promoveert tot apotheker in Brussel op 1 mei 1865 en staat zijn vader bij in de zaak in de Grotestraat 16. Na de dood van zijn vader in 1873 blijft hij de apotheek verder uitbaten. Daarnaast volgt hij hem ook op als apotheker in het burgerlijke hospitaal. Voor het leveren van de medicamenten heeft hij echter geen monopolie meer zoals zijn vader, hij moet zich ook wenden tot de collega's Pieraert en Vandendaelen. Hij overlijdt ongehuwd in Geraardsbergen op 46-jarige leeftijd op 10 april 1881.

Emile (Emilius Philippus Franciscus) Vandendaelen (1872-1911), zoon van Jacobus en van Eleonora Gislana Van Adorp, is geboren in Geraardsbergen op 29 juli 1845. Hij huwt in Geraardsbergen op 28 juli 1876 met Aurélie Deregnaucourt uit Ghoy. Emile studeert in Gent en behaalt er de diploma's van apotheker en drogist op 3 september 1869. In 1872 vestigt hij zich in de Karmelietenstraat 2 waar hij ook overlijdt op 72-jarige leeftijd op 26

april 1918.

In 1908 wordt hij lid en in 1910 secretaris van de lokale medische commissie. Deze taak blijft hij uitoefenen tot aan zijn overlijden. Vanaf 1907 wordt Emile officieel in de apotheek en drogisterij bijgestaan door zijn zoon Julien en vanaf 1908 ook door zijn andere zoon Hector. Deze laatste had vooreerst in 1903 de zaak van Prosper Claereboudt in de Grotestraat 21 overgenomen. Emile en zijn zonen stoppen de apotheek in 1911, maar laten zich nog wel hun leven lang jaarlijks inschrijven als niet praktiserend apotheker. Van 1912 tot 1918 zien we hem als voorzitter van de Werkrechtersraad, de voorloper van onze huidige arbeidsrechtbank ⁽²⁵⁾.

Prosper (Prosper Charles Lambert) Claereboudt (1882-1902), zoon van Carolus Eudericus en van Paulina Maria Vandavelde, is geboren in Veurne en overlijdt in Geraardsbergen op 45-jarige leeftijd op 3 november 1902. Hij huwt in Geraardsbergen Eudinia Cecilia Emmanuelle Wittinck, de dochter van apotheker Désiré. Hij behaalt in Gent op 15 oktober 1879 het diploma apotheker en

vestigt zich kort hierop in de Grotestraat 21 in Geraardsbergen. In opvolging van zijn overleden schoonbroer Modeste Wittinck wordt hij op 2 juni 1881 apotheker in het burgerlijke hospitaal. Op 4 mei 1882 wordt op voorstel van de provinciale medische commissie de apotheek in het hospitaal afgeschaft. Prosper wordt hierna vaste leverancier geneesmiddelen en ontvangt hiervoor een jaarwedde van 300 frank. Op 4 oktober 1882 wordt hij apotheker voor het weldadigheidsbureau en neemt hierop ontslag in het burgerlijke hospitaal ⁽²⁶⁾. Hij blijft de functie bij het weldadigheidsbureau zijn hele loopbaan uitoefenen. Alleen moet hij zich, op gezamenlijk voorstel van de vijf toenmalige apothekers van de stad, in 1902 beperken tot het bedienen van de hulpbehoevenden van de benedenstad ⁽²⁷⁾. Apotheker Claereboudt wordt in 1890 en 1893 gekozen als luitenant van de derde compagnie van de burgerwacht ⁽²⁸⁾. **Jos (Joseph) Van Wijnendaele (1885-1890)** behaalt in Hasselt op 16 juli 1845 het apothekersdiploma. Hij is in de periode 1885-1890 in Geraardsbergen geregistreerd. **Alfred (Alfred Gislenu) De Vos (1887-1906)**, zoon van Petrus Gislenu en van Anna Marie Carrijn, is geboren in Geraardsbergen op 21 maart 1859 en er overleden op 47-jarige leeftijd op 27 december 1906. Hij huwt Marie Rosalie Claudine Vanderborg. Alfred studeert in Brussel, waar hij op 20 juli 1885 het diploma van apotheker behaalt. Anderhalf jaar later opent hij een apotheek in de Vredestraat 13. Op het einde van 1892 volgt hij Désiré Pieraert op als de vaste leverancier van de medicamenten in het burgerlijke hospitaal. Vanaf 1893 moet hij dit voorrecht om de drie maanden delen met collega Jules Van Ongeval ⁽²⁹⁾. In 1894 wordt hij secretaris van de lokale medische

⁽²⁵⁾ M. VAN TRIMPONT, *150 jaar gerecht in het kanton Geraardsbergen (1795-1945)* p. 27.

⁽²⁶⁾ RA Ronse, fonds Hedendaagsarchief, o.c., nr. 1304.

⁽²⁷⁾ RA Ronse, fonds Hedendaagsarchief, o.c., nr. 1305.

⁽²⁸⁾ M. VAN TRIMPONT, *op. cit.*, p. 87 en 88.

⁽²⁹⁾ OCMW-archief, kas- en dagboek 1886-1893.

Apotheker François Van Damme (ca. 1900)

raad, een functie die hij voor de rest van zijn leven behoudt. Alfred De Vos is katholiek gemeenteraadslid van 1900 tot aan zijn overlijden in 1906.

François (Franciscus Judocus) Van Damme (1890-1910), zoon van Adrianus en van Isabella Ceuterick, is geboren in Geraardsbergen op 23 juni 1862. Hij trouwt in Geraardsbergen op 17 september 1889 met Zaire Maria Vanden Bossche uit Nederboelare. Hij heeft op dat ogenblik al het diploma apotheker, dat hij behaalt aan de vrije universiteit in Brussel op 23 juli 1889, op zak. Het echtpaar vestigt zich het jaar daarop in de Grotestraat 49. Waarschijnlijk neemt hij de apotheek over van Isidore Callebaut. In 1891 of 1892 brandt het huis ernaast af. François koopt het puin en bouwt er een nieuwe apotheek (Grotestraat 51). In die periode zijn er nog geen voorverpakte geneesmiddelen op de markt. François bereidt alle medicamenten zelf. Hij weigert echter pertinent een witte kiel te gebruiken en baat zijn apotheek uit in kostuum. Wanneer de eerste specialiteiten op de markt komen, beschouwt hij het beneden zijn waardigheid om zo iets af te leveren en wanneer het dan toch moet,

Etalage van apotheek Van Damme in de Grotestraat (ca. 1930)

haalt hij er zijn vrouw bij om het te doen⁽³⁰⁾.

In 1900 is François Van Damme van nabij betrokken bij de oprichting van de liberale mutualiteit 'De Toekomst'. De leden hiervan moeten zelfs bij hem hun geneesmiddelen halen⁽³¹⁾. Hij overlijdt in de Oudenbergstad op 48-jarige leeftijd op 26 juli 1910. Zijn apotheek wordt eind 1912 opnieuw geopend door zijn pas afgestudeerde zoon Albert.

Raymond (Raymondus) Vander Kelen (1899-1933), zoon van deurwaarder Octavus Didacus en van Rosalia Leontina Vander Mijnsbrugghe, is geboren in Overboelare op 29 september 1872. Hij trouwt in Geraardsbergen op 5 december 1908 met Adèle Julie Rosalie Hortence De Vos. Hij studeert in Gent af op 16 juli 1898 en vestigt zich hierna in de Lessensestraat 9-11. In 1908 wordt Raymond lid van de lokale medische commissie. Hij zal dat blijven tot zijn overlijden in Geraardsbergen op 61-jarige leeftijd op 31 oktober 1933.

Jules Van Ongeval (1891-1949), zoon van Vital en van Melanie Van Der Stock, is geboren in Deftinge op

Apotheker Raymond Vander Kelen (ca. 1900)

Pillendoosjes van de apotheek Raymond Vander Kelen (ca. 1930)

⁽³⁰⁾ Mededelingen van zijn kleinzoon apotheker Frans Van Damme. Hiervoor onze dank.

⁽³¹⁾ Verslagboek van 'De Toekomst'.

WARE

Levenspillen

van Fr. Roman,
Apotheker-Scheikundige, DENDERMONDE,
fr. 1.25 de doos.

**Onfeilbaar tegen allen brand,
gal, slijmen, verstoptheid,
onzuiver bloed, beladen tong,
bitteren mond, hoofdraaiingen,
braaklust, lever, maag- en
nierziekten.**

Deze kostbare pillen, uitsluitelijk van bijzondere plantextracten samengesteld, werken wonderbaar en genezen altijd daar waar alle andere middelen niets geholpen hebben; zij worden genomen met de maaltijden, vermengen zich met het voedsel, dringen in het bloed en verdrijven alle schadelijke zure vochten en alle onzuiverheden uit de kleinste hoekjes van het lichaam.

Beproeft ze wacht u van alle namaakseis.
Depot te Geeraardsbergen:

Apotheek J. Van Ongeval.

Advertentie van de apotheek Jules Van Ongevalle (uit V. Van Bossuyt, F Wilmotte, 'Gidsboekje voor de stad Geeraardsbergen', Geeraardsbergen, 1912)

10 november 1861 en overleden in Geeraardsbergen op 87-jarige leeftijd op 21 augustus 1949. Hij trouwt met Alice Marie Silvie Emilie De Müelenaere. Jules Van Ongeval behaalt zijn diploma in Leuven op 22 juli 1890 en vestigt zich aanvankelijk in de Vredestraat 40 (vanaf 1917 Vredestraat 13). In 1893 krijgt hij net als collega De Vos de kans om de drie maanden de medicamenten aan het burgerlijke hospitaal te leveren. Op 21 december 1901 wordt hij na afspraak met alle vijf de apothekers van de stad door het Weldadigheidsbureau aangesteld als bedienaar van de armen van de bovenstad⁽³²⁾. Apotheker Van Ongeval wordt in 1908 lid van de lokale medische commissie.

Drogisten

Tot de Franse periode blijven de drogisten behoren tot de nering van de kruideniers. Vanaf 1803 wordt

Aantal apothekers

	1823	1830	1840	1850	1860	1870	1880	1890	1900
District Gent –Eeklo	34	36	39	34	48	46	50	83	103
o.a. Gent	33	35	39	34	48	46	50	78	85
Deinze	1	1	0	0	0	0	0	1	2
Eeklo	0	0	0	0	0	0	0	2	2
District Aalst	11	9	8	9	11	11	9	15	23
Aalst	7	4	4	5	7	7	4	9	12
Geraardsbergen	4	5	4	4	4	4	5	4	7
Ninove	0	0	0	0	0	0	0	1	2
District Dendermonde	3	4	5	4	5	5	4	7	7
Dendermonde	3	4	5	4	5	3	3	5	4
Wetteren	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Zelee	0	0	0	0	0	1	1	1	1
District Oudenaarde	8	7	7	4	5	4	5	8	10
Oudenaarde	6	4	4	1	2	1	2	4	4
Ronse	2	3	3	3	3	3	3	4	4
District Sint-Niklaas	7	5	4	3	3	5	4	10	19
Sint-Niklaas	3	3	3	3	3	4	3	6	6
Lokeren	4	2	1	0	0	1	1	2	10
Temse	0	0	0	0	0	0	0	1	4
Oost-Vlaanderen	63	61	63	54	72	71	72	123	162

Het aantal apothekers verdrievoudigt in de negentiende eeuw. Dit is vooral een gevolg van het grote aantal apothekers in Gent, waar meer dan de helft tot twee derde van hen zijn gelokaliseerd. Pas na 1880 vestigen er zich enkele apothekers op het platteland. Onder de kleine steden is Geeraardsbergen altijd in aantal goed bedeed geweest.

hun opleiding verzorgd door een niet-universitaire hogeschool.

Geeraardsbergen

Isabella Petronilla Schautheer (ook Schautteer) (1766-1800), dochter van Petrus en van Isabella Compagnie, is geboren in Steenhuize op 25 mei 1737. Ze trouwt in haar geboortedorp op 29 oktober 1766 met Petrus Van Lul uit Geeraardsbergen en volgt haar man naar de Oudenbergstad. Het echtpaar woont in de Ham (Karmelietenstraat) waar hij een winkel en zij een drogisterij uitbaat. Ze overlijdt op 63-jarige leeftijd in Geeraardsbergen op 25 december 1800. Haar overlijden wordt mede aangegeven door haar zoon, apotheker Petrus Joannes Van Lul. **Hector (Hector Laurentius Gislenus) Brex (1882-1937)**, zoon

van Constantinus en van Agnes Dara, is geboren in Geeraardsbergen op 6 januari 1857 en overlijdt er op 70-jarige leeftijd op 6 december 1937. Hij trouwt met Josephine Marie De Bruyne. Hector behaalt in Bergen op 28 oktober 1878 de titel drogist en vestigt zich vanaf 1882 in zijn geboortestad in de Vredestraat 6. Vanaf 1912 komt op hetzelfde adres ook de apotheek van zijn zoon René.

Emile (Emilius Philippus Franciscus) Vandendaelen (ca 1890), die we al vermeld hebben als apotheker, vervult ook de functie drogist gedurende een korte periode rond 1890.

Gustave (Gustave Joseph Eugène Ghislain) Rens (1895-1908), zoon van Victor Ghislain en van Henrietta Gislana Bruyneel, is geboren in Geeraardsbergen op 23 maart 1870 en overlijdt er 37 jaar later op 17 januari

⁽³²⁾ RA Ronse, fonds Hedendaagsarchief, o.c., nr. 1305.

1908. Hij huwt Maria Eugenie Julie Ghislaine Steeman en komt wonen in de Statiesstraat 16 en vanaf 1903 in de Grotestraat 59 als drogist. Hij heeft daarvoor de machtiging op basis van zijn diploma behaald in Gent op 12 maart 1895. Na zijn overlijden opent zijn weduwe er een specerijwinkel.

AU RENARD.
W^o GUSTAAF RENS-STEEMAN
Grootestraat, Geraardsbergen.
 SCHREIKUNDIGE VOORTBRENGSELEN. EIJNE SPECERIJEN
 KAAS -o- DESSERTS.
 MATTEN → RIJNE BORSTELS → VELLE → SPONSEN
 KLEUREN & VERNISSEN.

Besluit

Ofschoon het bevolkingscijfer verdubbelt in de negentiende eeuw, stijgt het aantal zorgverleners helemaal niet. Per duizend inwoners heeft dit voor gevolg dat de verhouding meer dan gehalveerd is. Geraardsbergen vormt daarmee geen uitzondering, ook in de andere Oost-Vlaamse steden valt dit merkwaardige fenomeen te constateren. Uiteraard is dit een gevolg van de vlucht van de arme plattelandsbevolking naar de steden waar zich een lichte industrialisatie heeft ontwikkeld. Is de medische zorgverlening dan verslechterd? Niet voor iedereen. Eerst en vooral treedt er een enorme vooruitgang van de geneeskunde op, die meer praktijkgericht en beter wetenschappelijk onderbouwd is. Dat komt vooral de bemiddelde burgerij ten goede. Ook de kansarmen kunnen in de negentiende eeuw voor verzorging en medicamenten opnieuw terecht in het hospitaal, wat enige verlichting van hun toestand geeft. Er is wel geen verbetering opgetreden voor de middenklassen en de beterverdieners bij de arbeiders. Zij blijven voorlopig van een goede medische verzorging verstoken. Daarvoor zullen ze moeten wachten tot de volle twintigste eeuw.

Advertentie van de weduwe Gustave Rens (1912)

Aantal drogisten

	1823	1830	1840	1850	1860	1870	1880	1890	1900
District Gent - Eeklo	4	3	3	1	1	4	5	1	9
Gent	2	2	2	1	1	4	4	1	7
Deinze	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Eeklo	0	0	1	0	0	0	1	0	0
District Aalst	0	0	0	0	0	0	0	6	9
Aalst	0	0	0	0	0	0	0	2	3
Geraardsbergen	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Ninove	0	0	0	0	0	0	0	2	2
District Dendermonde	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Dendermonde	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wetteren	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Zelee	0	0	0	0	0	0	0	1	2
District Oudenaarde	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Oudenaarde	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Ronse	0	0	1	0	0	1	3	2	5
District Sint-Niklaas	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Sint-Niklaas	0	1	0	0	0	0	0	1	1
Lokeren	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Temse	4	3	4	1	1	5	8	11	26
Oost-Vlaanderen									

Het aantal drogisten neemt vooral toe in het laatste kwart van de negentiende eeuw. Ze zijn bijna uitsluitend in de steden aanwezig.

Medische zorgverleners in Geraardsbergen per 1000 inwoners in 1796 en 1900

	1796 (5895 inwoners)		1900 (11.990 inwoners)	
	Aantal	Per 1000 inwoners	Aantal	Per 1000 inwoners
Dokters (*)	9	1,53	7	0,58
Apothekers (**)	8	1,36	7	0,58
Vroedvrouwen	1	0,17	1	0,08
Drogisten	1	0,17	2	0,17

(*) In 1796 licentiaten in de medicijnen en chirurgijnen samen.

(**) In 1796 apothecarissen